

פרפראות פאר

אמר המליץ כל עורב למינו ערב ובן אדם לדומה לו

עמוד י

עמוד א מפתח ענינים פרשת ראה תשע"ז

עמוד ז

עניין השתנות המזל בדרך האור החיים הק'

עמוד ח

כיצד מברכין ברכת "מזל טוב" הרי המזל
נקבע בשעת הלידה ואינו משתנה

עמוד ט

הלימוד ממעשר להגיע לאוצר של יראת שמים
ביאור אין מזל לישראל בדרך האבן עזרא
ובדרך המהרש"א

עמוד י

אם אין אתה מפריש מעשר יהיה המעשר
לעשיו הרשע

עמוד יא

אמר המליץ כל עורב למינו ערב וטמא טמא
יקרא ובספר בן סירא כל עוף למינו ישכון
ובני אדם לדומה לו

עמוד יב

כשתשאל על אדם שאל מי רעהו, כי כל אדם
עושה כמעשה חברו,

למה תלמד ליראה רק בשבת ויו"ט

עמוד ב

את הברכה והקללה ביאור בשינוי הלשון בין
הברכה לקללה

ממקום הקללה משם יצו ה' את הברכה

עמוד ג

ביאור במה שאה"כ בברכה אם לא אפתח
ובמבול אמר הלשון נפתחו

ביאור בדרך גימטריא למאמה"כ "ברכה עד
בלי די"

בכמה מקומות מצינו דממקום שבאה
הקללה משם באה הברכה

עמוד ד

ריש לקיש הפך לעוקר הרים לאחר שבעברו
ניצל משודדי הרים, רד"ל

עמוד ה

למה רק בצדקה מותר לבקש שכר

עמוד ו

לא יהיה בך אביון רק אם תשמור את כל
המצווה

האם שכיח שישתנה המזל

נתן לפניכם היום "את הברכה, אשר תשמעו וגו', והקללה אם לא תשמעו", ולמה הוסיף הכתוב בתחילתו, "ברכה וקללה", וחזר ואמר את הברכה וגו',

לומר לך דממקום הקללה משם יצו ה' את הברכה

לבאר הדבר יש להביא את דברי המהרש"א, על הכתוב בפרשתנו (דברים י"ד כ"ב), "עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה",

איתא בגמרא (תענית ט' ע"א) דבמעשר שרי לנסויי להקב"ה, וילפינן מדכתיב (מלאכי ג' י'), "הביאו את כל המעשר אל בית האוצר, ויהי טרף בביתי, ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבקות, אם לא אפתח לכם את ארובות השמים, והריקתי לכם ברכה עד בלי די", מאי עד בלי די, אמר רמי בר חמא אמר רב, עד שיבלו שפתותיכם מלומר די, ע"כ,

כתב המהרש"א, (תענית ט' ע"א ד"ה ובחנוני נא בזאת) דהדרשא דשרי לנסויי, ילפינן מהפסוק (דברים י"ד כ"ב), "עשר תעשר את כל תבואת זרעך" דייקא,

משום, דבנתינת מעשר יבא אדם לנסיון טפי, דהיאך אפשר, שמתוך שאדם מחסר ממונו ליתן מעשר, יבא להוסיף לו ממון,

וע"ז אמרו חז"ל, אל תתמה על כך, "ובחנוני נא בזאת", בדבר גדול כזה, אם לא אפתח לכם ארובות השמים, שמהם, באה הקללה לעולם, במבול, כמ"ש (בראשית ז' י"א) וארובות השמים נפתחו, ומתוכן, כלומר, מאותם הארובות, ע"י מעשר שתתנו והריקותי לכם ברכה עד בלי די, כדכתיב, (מלאכי ג' י') "הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי אם לא אפתח לכם את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די",

וכמו במעשר שמחסר ממונו, ומתוך כך, מוסיף בממונו, ולפיכך דרש מפסוק זה, לומר לך, דממקום הקללה משם הברכה, עכ"ז המהרש"א,

את הברכה והקללה ביאור בשינוי הלשון בין הברכה לקללה

כתיב (דברים י"א כ"ו) "ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה, את הברכה, אשר תשמעו וגו', והקללה אם לא תשמעו, וגו',

יש לדייק, למה בברכה אמר "את הברכה", ובקללה אמר, "והקללה", ולא אמר ואת הקללה, או שהיה ל"ל גם בברכה, הברכה אשר תשמעו, ולא ואת הברכה,

כאן רמזה תורה דמידה טובה מרובה ממידת פורענות

ויש לומר, דלפיכך הוסיף הכתוב את המילה "את", בברכה, ובקללה לא,

עפ"י הא דאיתא בגמרא, (חגיגה י"ב ע"א, קידושין נ"ז ע"א, בבא קמא מ"א ע"ב), כל אתין שבתורה באין לרבות, ע"כ,

איתא בגמרא (סוטה י"א ע"א, סנהדרין ק ע"א), מידה טובה מרובה על מדת פורענות, ע"כ,

לפיכך, הוסיף הכתוב בברכה המילה את, לומר לך, ד"את", בא לרבות. דמידה טובה מרובה על מדת פורענות, וזהו, רק בברכה,

ולא כתב ואת הקללה, לרבות, לומר לך, דמידה טובה מרובה על מדת פורעניות.

* * * * *

ממקום הקללה משם יצו ה' את הברכה

כתיב (דברים י"א כ"ו) "ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה, את הברכה, אשר תשמעו וגו', והקללה אם לא תשמעו, וגו',

דיוק וביאור במה שאמר הכתוב ברכה וקללה הנראה לכאורה כיתור לשון

יש לדייק, במה שנראה לכאורה כיתור לשון שאמר הכתוב "אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה", הי"ל לפרט מיד, "ראה אנכי

ביאור בדרך גימטריא למאמה"כ "ברכה עד בלי די"

איתא בגמרא (פסחים ח' ע"א) האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני, הרי זה צדיק גמור, מבואר כי נתינת צדקה, תועיל לו שיהיה בנו **בריא**, עיי"ש בתוספות,

ביאור הכתוב בדרך רמז

בכך אפשר לפרש בדרך רמז, הכתוב (מלאכי ג' י') "הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבקות אם לא אפתח לכם את ארבות השמים והריקותי לכם **ברכה עד בלי די**" כי הכתוב מדבר על נתינת צדקה שיהיה החולה **בריא**,

וכך הוא הרמז, **ברכ"ה** בגימטריא 227, בלי "די", כלומר, אם תוריד מהמילה **ברכה** את המילה **די**, שהם 14, יישאר המספר 213, שזה הגימטריא של המילה **בריא**,

וזהו והריקותי לכם ברכה, כלומר, שהברכה תהיה, עד בלי די, כמה שיוצא ברכ"ה בלי די, שזהו **בריא**.

רמז נוסף בגימטריא בפסוק

ועוד יש לומר, המילה **טרף** כולל הג' אותיות, שווה 292, המילה **רפואה** בגימטריא 292,

וזהו "הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי **טרף** בביתי", כלומר **רפואה**.

* * * * *

בכמה מקומות מצינו דמהמקום שבאה הקללה משם באה הברכה

אמר הפייטן, (סליחות יום ג', פרק ישראל נושע), "מתוך צרה המציאם רווחה",

במה שהוא מכה הוא מרפא

איתא במדרש (תנחומא בשלח סימן י"ח) חכמים אומרים הרדופני עץ הוא, ואין מר כמוהו. אמר ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה,

לפי זה מבואר כפתור ופרח, מה שהקדים הכתוב לומר, "ראה אנכי נתן לפניכם היום **ברכה וקללה**", וכרכם יחד,

לומר לך שהברכה והקללה אפשר להם לבוא מאותו מקום,

כמו שביאר המהרש"א דהריקותי לכם "**ברכה**" בא מארובות השמים, שמשם באה "**הקללה**", וכן במעשר שבמקום שמחסר ממונו משם יתרבה ממונו.

* * * * *

ביאור במה שאה"כ בברכה אם לא אפתח ובמבול אמר הלשון נפתחו

כתיב (בראשית ז' י"א) "ביום הזה נבקעו כל מעינות תהום רבה וארבת השמים **נפתחו**",

כתיב (מלאכי ג' י'), "אם לא **אפתח לכם**, את ארובות השמים, והריקותי לכם **ברכה עד בלי די**",

יש לבאר שינוי הלשון בפסוקים שבמק"א אומר נפתחו ובמק"א אומר אפתח לכם

מבואר שבמבול כתיב, "וארובות השמים **נפתחו**" שנפתחו כביכול ע"י עצמן, **ובברכה**, הנביא אומר, אמר ה' צבקות, אם לא **אפתח לכם**, כלומר, שאפתח בעצמי,

יש לבאר, ע"ד **הא דאיתא** (ילקוט שמעוני יחזקאל - פרק ט - רמז שמט), א"ר אלעזר,

לעולם אין הקב"ה מיחד שמו על הרעה, כדרך שהוא מיחד על הטובה, ע"כ,

לפי זה מבואר, שבקללה נאמר **נפתחו**, ע"י עצמן, אך בברכה, שהקב"ה מיחד שמו על הטובה, אמר ה' צבקות, אם לא **אפתח לכם**, אני ה' בכבודי ובעצמי אפתח לכם.

* * * * *

ולפי דברינו אפשר לומר, פירוש לשון הפסוק, "ומתחתיו יצמח" כלומר שממקום מחצתי, יבוא צמחתי,

והריקתי לכם ברכה עד בלי די,

כתיב (שופטים ב' ט"ו) "בכל אשר יצאו יד ידוד היתה בס לרעה",

כתיב (מלאכי ג' י'), "והריקתי לכם ברכה עד בלי די",

וזוהו יד ה' שהיתה לרעה נהפכה לברכה עד בלי די, דבאותו הלשון שבאה המכה באותו לשון באה הרפואה,

עשר בשביל שתתעשר

כתיב, (דברים י"ד כ"ב), "עשר תעשר את כל תבואת זרעך" ודרשינן (תענית ט' א') עשר בשביל שתתעשר, עשר זה המחסר ממונו, יתעשר כפשוטו, כביאור המהרש"א, דמאותו המקום שבאה המכה משם באה הרפואה. **שמעשר יהפך לעושר.**

אם לא אפתח לכם את ארבות השמים

כתיב, (בראשית ז' י"א) "ארבות השמים נפתחו", במבול, **כתיב** (מלאכי ג' י') "אם לא אפתח לכם את ארבות השמים", ומבאר המהרש"א (תענית ט') דמאותן **ארבות**, המקום שמשם באה הקללה, משם באה הברכה, שנאמר (מלאכי ג' י') "אם לא אפתח לכם את **ארבות** השמים והריקתי לכם ברכה עד בלי די".

* * * * *

ריש לקיש הפך לעוקר הרים לאחר שבעברו ניצל משודדי הרים, רד"ל

איתא בגמרא (בבא מציעא פ"ד ע"א) אמר ליה ר' יוחנן לריש לקיש, חילך לאורייתא, (כמה כוחך יפה לסבול עול תורה, רש"י) קביל עליה, (קביל עליו עול תורה), בעי למיהדר לאתווי מאניה, ולא מצי הדר, (ביקש לחזור לעבר הנהר להביא את בגדיו, ולא מצי - לקפוץ כבראשונה, דמשקבל עליו עול תורה תשש כוחו, רש"י), אקרייה ואתנייה ושויה גברא רבא, ואמר עליו ר'

ראה כמה גדולים נסים של הקדוש ברוך הוא, בשר ודם במתוק מרפא את המר, אבל הקדוש ברוך הוא במר מרפא את המר, שנאמר (ירמ' ל יז), "כי אעלה ארוכה לך וממכותיך ארפאך נאום ה'",

במה שהוא מכה הוא מרפא, אמר הקדוש ברוך הוא למשה שיתן דבר מר בתוך דבר מר למתוק בו, ע"כ,

שבטך ומשענתך המה ינחמוני

כתיב (תהילים כ"ג ד'), "גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי, **שבטך ומשענתך** המה ינחמוני", ובמפרשים, "שבטך ומשענתך" - מה שאתה מכה אותי בשבט של יסוריך ותחזור ותסמוך אותי, במשענתך,

יש לפרש, שאותו המקל שהוא **השבט** של היסורים, אותו המקל הופך **למשענת**, דמאותו המקום שבאה המכה משם באה הרפואה, כשהמטה המכה, הופך למשענת,

הצרי אין בגלעד אם רפא אין שם

כתיב (ירמיה ח' כ"ב) "הצרי אין בגלעד אם רפא אין שם כי מדוע לא עלתה ארכת בת עמי",

מבואר, **שהצרי**, הוא המהפך **צרה** שהיא המכה, **לצרי** שהיא הרפואה, דמאותו המקום שבאה המכה משם באה הרפואה, **כשהצרה** הופכת **לצרי**,

איש צמח שמו ומתחתיו יצמח ובנה את היכל ה'

כתיב (דברים ל"ב ל"ט) "**מחצתי** ואני ארפא", איתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק מ"ז),

עתיד הקב"ה לגאול את ישראל משעבוד ארבע מלכיות ולאמר להם, **צמח צמחתי לכם**, שנאמר (זכריה ו' י"ב) "ואמרת אליו כה אמר ה' צבקות לאמר, הנה איש צמח שמו ומתחתיו יצמח ובנה את היכל ה'", עכ"ל פרד"א,

מצינו דהלשון מחצתי, נהפך ללשון **צמחתי**, הוא אשר דברנו, דמאותו המקום שבאה המכה משם באה הרפואה, כאשר מחצתי הפך לצמחתי,

אמר ליה: מנא לך? - אמר ליה: זיל נסי. -
אמר ליה: ומי שרי לנסוייה להקדוש ברוך
הוא? והכתיב לא תנסו את ה'! - אמר ליה:
הכי אמר רבי הושעיא: חוץ מזו, שנאמר
הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי
טרף בביתי ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבקות
אם לא אפתח לכם את ארבות השמים
והריקתני לכם ברכה עד בלי די, מאי עד בלי
די? אמר רמי בר חמא אמר רב: עד שיבלו
שפתותיכם מלומר די.

כתב המהרש"א (מכות כ"ג ע"ב ד"ה הולך תמים
זה אברהם), **בהא דאיתא במשנה** (אבות פרק א'),
הוון כעבדים העושים על מנת שלא לקבל פרס,
חוץ מצדקה שמותר לכל אדם לעשות על מנת
לקבל פרס כמ"ש (פסחים ח' ע"א) מותר לתת
צדקה ע"מ שיחיה בני,

יש להבין למה רק במצוות צדקה מותר
לבקש שכר דלא כבשאר כל המצוות,

ביאור העניין דצדקה איקרי שוחד להקב"ה וכתיב בהקב"ה לא יקח שוחד

איתא בגמרא (בבא בתרא ט"ו ע"ב), בעושה
צדקה כתיב, מתן בסתר יכפה אף ו**שוחד** בחיק
חמה עזה. **וכתיב רש"י וביאר המהרש"א**, כי
הצדקה היא כעין השוחד שנותן להקב"ה,

כתיב (דברים י"ז), "הקל הגדל הגבר והנורא
אשר לא ישא פנים **ולא יקח שוחד**",

פירש רש"י, **ולא יקח שוחד** - לפייסו בממון,
ויש להבין וכי איזה ממון יש ליתן להקב"ה,
וגם כתיב לי הכסף ולי הזהב, אלא צריך לומר
לפייסו בממון היינו **צדקה הנקרא שוחד**,

ועל זה אמר הכתוב כי לא יקח שוחד, וא"כ
איך יתקיימו שניהם נתינת צדקה מחד, ואי
לקיחת שוחד מאידך, אלא צ"ל דלפיכך ניתן
לבקש שכר בצדקה לומר שאין כאן נתינת
ולקיחת שוחד, אלא כעין משא ומתן, אני נותן
צדקה בשביל שאקבל שיחיה בני, וכן כל דבר,
אני מעשר בשביל שאתעשר, ואין כאן שוחד
רק משא ומתן.

* * * * *

יוחנן, בר לקישא, כי הוה אמינא מילתא הוה
מקשי לי עשרין וארבע קושייתא, ומפריקנא
ליה עשרין וארבעה פרוקי, וממילא רווחא
שמעתא, ע"כ,

איתא בגמרא (סנהדרין כ"ד ע"א) הרואה את
ריש לקיש בבית המדרש כאילו **עוקר הרים**
וטוחנן זה בזה, (וטוחנן זה בזה - מטיח ומקיש זה
בזה, אלמא חריפא טובא הוה, רש"י)

איתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק מ"ג) בן עזאי
אומר תדע לך כח התשובה, בא וראה מר'
שמעון בן לקיש, שהיה הוא ושני ריעיו
בהרים, גוזלין וחומסין כל אשר יעבור עליהם
בדרך, מה עשה ר' שמעון, הניח לשני ריעיו
שודדין בהרים, ושב לאלקי אבותיו בכל לבו
בצום ובתפלה, והיה משכים ומעריב לבית
הכנסת לפני הב"ה, והיה עוסק בתורה כל
ימיו, ובמתנות עניים, ולא שב על מעשיו
הרעים עוד, ונתרצית תשובתו,

וביום שמת מתו שני רעיו השודדים בהרים,
ונתנו לר' שמעון באוצר החיים, ולשני רעיו
בשאלו התחתונה, ואמרו שני רעיו לפני
הקב"ה, רבון כל העולמים יש לפניך משוא
פנים זה היה עמנו שודד **בהרים**, והוא באוצר
החיים ואנו בשאלו תחתית, אמר להם, זה
עשה תשובה בחייו ואתם לא עשיתם תשובה,

כתב הרד"ל (פרקי דרבי אליעזר פרק מ"ג אות
מ"ד), והנה ריש לקיש **שניצל מלהיות עם**
שודדי הרים אלו שהיה עמהם בתחילה, לכן
היה מדתו בתורה כשהיה בבית המדרש
כאילו **עוקר הרים** וטוחנן זה בזה כדאיתא
בסנהדרין כ"ד ע"א,

* * * * *

למה רק בצדקה מותר לבקש שכר

איתא בגמרא (תענית ט"ו ע"א), **מאי דכתיב**
(דברים י"ד כ"ב) **עשר תעשר** - עשר בשביל
שתתעשר. אשכחיה רבי יוחנן לינוקא דריש
לקיש, אמר ליה: אימא לי פסוקיד! - אמר
ליה: עשר תעשר. אמר ליה: ומאי עשר
תעשר? - אמר ליה: עשר בשביל שתתעשר. -

לא יהיה בך אביון רק אם תשמור את כל המצווה

כתיב (דברים ט"ו ד-ה) "אפס כי לא יהיה בך אביון כי ברך יברכך ה' בארץ אשר ה' אלקיך נתן לך נחלה לרשתה, רק אם שמוע תשמע בקול ה' אלקיך לשמר לעשות את כל המצווה הזאת אשר אנכי מצוך היום,

מבאר האוה"ח הק' אפילו חטא אחד
אם יהיה באדם לא ישלוט על המזל

כתב האור החיים (דברים פרק טו פסוק ה) **רק אם שמוע וגו'.** אמר מאמר זה סמוך למאמר לא יהיה בך אביון,

לפי שהעושר והעוני לפי דבריהם ז"ל (מו"ק כח א) **אינם תלויים בזכות,** לזה אמר סמוך להבטחת מניעת האביון רק אם שמוע וגו' פירוש, אם ישראל ישמרו כל האמור בפסוק,

שמוע תשמע זה תלמוד תורה ללמוד וללמד, לשמור זה מל"ת, ולעשות זה מ"ע,

וגמר אומר את כל וגו', פירוש, שלא יהיה בידו ביטול שום מצות לא תעשה ולא מניעה משום מצות עשה אז הוא שישנו בהבטחה שלא יהיה בו אביון, **כי מאמר חז"ל שאמרו שאינו תלוי בזכות,** הוא הגם שיהיו זכותיו מרובים, **כל שיש לו אפילו חטא א' לא ישלוט על המזל** המראה עליו עוני, אבל כשיגיע לשלימות התורה והמצוות ישלוט גם על המזל וישיג עושר ובנים וחיים, **עכ"ל האוה"ח הק'.**

* * * * *

האם שכיח שישתנה המזל

מזלו של אדם הוא כפי שנקבע בשעה שנולד

איתא בגמרא (שבת קנ"ו ע"א) מזל שעה גורם. פירוש, שהמזל של אותה שעה שבו נולד האדם, הוא המזל של האדם לכל ימי חייו,

כתבו התוספות (שבת קנ"ו ע"א ד"ה אין מזל לישראל - והא דאמר רבא (בשילהי מו"ק כ"ח ע"א)

בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא, (א"כ יש מזל לישראל) מכל מקום על ידי זכות גדול משתנה,

אבל פעמים שאין המזל משתנה, כדאמר (ביבמות פרק החולץ דף נ. ושם) **זכה** מוסיפין לו **לא זכה** פוחתין לו (דאין מזל לישראל), עכ"ל התוס', שבת קנ"ו,

כתבו התוספות (מועד קטן כח ע"א ד"ה אלא במזלא תליא מילתא), והקשו בתוספות הא דאמרן בסוף שבת (דף קנו. ושם) אין מזל לישראל,

וי"ל דלפעמים משתנה ע"י מזל, כי הנהו דהתם ופעמים שאין משתנה כדאמרין בתענית (דף כה.) גבי רבי אלעזר בן פדת דא"ל ניחא לך דאחריב עלמא דאולי אבריי בעידנא דמזוני. **עכ"ל התוספות, מו"ק כ"ח,**

מבואר בדברי התוספות שבת ומו"ק **דעל ידי זכות גדול לפעמים משתנה ע"י מזל,** אבל פעמים שאין המזל משתנה,

לא שכיח שישתנה המזל

כתבו התוספות (יבמות דף נ/א ד"ה מוסיפין לו), והא דאמר במועד קטן (דף כח. ושם) בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא, **פשיטא דזכות גדול מועיל,** כדאמר בשבת (דף קנו) אין מזל לישראל,

ומיהו לא שכיח שישתנה המזל, כדמוכח בתענית (דף כה.), גבי עובדא דר"א בן פדת,

מעשה שהיה ברבי אלעזר בן פדת

איתא בגמרא (תענית דף כה עמוד א) רבי אלעזר בן פדת דחיקא ליה מילתא טובא. (כתב רש"י, אמורא היה, והוא הנקרא מרא דארעא דארץ ישראל (במסכת נדה דף כ' ע"ב), בעל הוראות היה, והוא שימש רבי יוחנן אחרי מות ריש לקיש, והיה דחוק ועני), עבד מלתא (הק"ו דס), ולא הוה ליה מידי למטעם,

שקל ברא דתומא ושדייה בפומיה (לקח שן שום ואכל), חלש לביה ונים (התעלף ונרדם). אזול רבנן לשיולי ביה (באו חכמים לבקרו), חזיוהו

עניין השתנות המזל בדרך האור החיים הק'

כתב האור החיים, עה"כ (דברים פרק טו פסוק ה) רק אם שמוע וגו',

הגם שיהיו זכיותיו מרובים, כל שיש לו אפילו חטא א' לא ישלוט על המזל, ע"כ,

כתב האור החיים עה"כ, (דברים פרק ו פסוק ה), "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך",
אמרו רבותינו ז"ל (מוע"ק כ"ח א) בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מלתא אלא במזלא ע"כ, והנה ג' דברים אלו הם כללות חשק האדם וחפצו בעולם, החיים, והבנים, והמזונות, והחסר אחד מהנה ב"מ יקרא מת, **ושלשתם אינם תלויים להשיגם באמצעות עבודת ה' ואהבתו, ע"כ**

כתב האור החיים עה"כ (דברים ח' א') "כל המצוה אשר אנכי מצוך היום תשמרון לעשות למען תחיון ורבייתם ובאתם וירשתם את הארץ אשר נשבע ה' לאבתיםכם"

יתבאר על פי דבריהם ז"ל שאמרו (מוע"ק כ"ח א) בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מלתא אלא במזלא ע"כ, **ובא מאמר משה כאן להם בדבר חידוש**, שאם ישראל יתעצמו לשמור ולעשות כל המצות בכללות, יובטחו משלשתם יחד, והוא אומרו כל המצוה וגו' למען תחיון הרי חיים, ורבייתם הרי בנים, ובאתם וירשתם וגו' הרי מזוני ארץ ומלואה ובתים מלאים כל טוב וגו',

ומעתה כל המתעצם בשלימות התורה והמצות מובטח בבני ובחיי ומזוני, וזה לך האות, אברהם שהמזל היה מגיד עליו שלא יהיה לו בנים, ולצד שהתעצם בשלימות בעבודת ה' נשתנה המזל והיו לו בנים, ע"כ

כתב האור החיים עה"כ, (דברים פרק יח פסוק יג) "תמים תהיה עם ה' אלהיך"
אם תהיה עם ה' תמים תהיה, לא יחסר לך דבר ואין מה שיגיד המזל עליך תתקיים לרעה, וזה לך האות אברהם שהתהלך לפני ה' **הגם שהראה המזל עליו שלא יוליד**, נתהפך וילד (שבת קנ"ו ב), וכפי זה תיבת תהיה נמשכת

דקא בכי וחייד, ונפק צוציתא דנורא מאפותיה (יצא ניצוץ ממצחו),

כי אתער אמרו ליה, מאי טעמא קבכית וחיית, אמר להו, דהוה יתיב עמי הקדוש ברוך הוא, ואמרי ליה, עד מתי אצטער בהאי עלמא, ואמר לי, אלעזר בני, ניחא לך **דאפכיה לעלמא מרישא**, אפשר דמתילדת בשעתא דמזוני. אמרי לקמיה, כולי האי, ואפשר, (כתב רש"י בתמיה, כולי האי עבדת, ואכתי

הך ספיקא דלמא לא מיתרמינא בשעתא דמזוני), אמרי ליה, דחיי טפי או דחיינא, אמר לי, דחיית. אמרי לקמיה, אם כן, לא בעינא.

מבואר, שאין הקב"ה משנה המזל, גם למרא דארעא דישראל,

אברהם אבינו התהפך מזלו ממערב למזרח ומאברם לאברהם והמזל לא השתנה

איתא בגמרא (שבת דף קנ"ו ע"א) אמר רב יהודה אמר רב מניין שאין מזל לישראל, שנאמר (בראשית ט"ו ה') "ויוצא אותו החוצה" אמר אברהם לפני הקדוש ברוך הוא" רבונו של עולם בן ביתי יורש אותי, אמר לו לאו, כי אם אשר יצא ממעיד, אמר לפניו רבונו של עולם נסתכלתי באיצטגנינות שלי (חכמת המזלות) ואיני ראוי להוליד בן, אמר ליה, צא מאיצטגנינות שלך, **שאין מזל לישראל**, מאי דעתך דקאי צדק במערב מהדרנא ומוקמינא ליה במזרח, והיינו דכתיב (ישעיהו מ"א) מי העיר ממזרח צדק יקראהו לרגלו,

איתא במדרש (רבה בראשית פרשה מד פסקה י) **כתיב** (בראשית ט"ו ג'), "ויאמר אברם הן לי לא נתת זרע" אמר רב שמואל בר רב יצחק, המזל דוחקני ואומר לי, אברם אין את מוליד, א"ל הקב"ה, **הן כדבריך, אברם לא מוליד אברהם מוליד**,

מבואר, גם בדברי הגמרא, וגם בדברי המדרש, כי אברהם אבינו במזלו לא היה לו תולדה, ורק ע"י שנתחלף מקום המזל למקום אחר, או לדברי המדרש שנשתנה שמו, ע"י כך נתחלף המזל **ממקום למקום או משם לשם**, אבל במזלו שלו, לא חל שינוי, משום שהמזל אינו משתנה,

אפשר לפרש, כי כאן אמרה תורה שיש כח באדם לברך רעהו, כי הברכה נתונה לפניכם,

כלומר, שיש בידי אדם כח לברך לרעהו, שהרי אנכי נתן לפניכם היום ברכה,

לפי מה שנתבאר שאין המזל משתנה, איך ניתן לברך שהמזל יהיה טוב הרי כבר נקבע המזל

לפי מה שנתבאר לעיל, שאין המזל יכול להשתנות, וכל אחד ואחד מלווהו מזלו משעת לידתו עד יום מותו, וגם ע"י זכות גדול אין שכיח שישתנה המזל, כמו שכתבו התוספות יבמות נ' ע"א, א"כ מהי הברכה שמברך כל אדם לחבירו, בזמן שמחה "מזל טוב", ואדרבה כשמברכו שישתנה מזלו לטוב, למדו לשונם דבר שקר,

ביאור בכונת ברכת מזל טוב שאין הכונה שישתנה מזלו שזה אי אפשר

איתא בגמרא (כריתות ה/ב) אמר רב אמי האי מאן דבעי לידע אי משכא שתא אי לא (אם יחיה עד סוף השנה) מייתי שרגא, בהלין עשרה יומין דבין ריש שתא ליומא דכיפורי, וניתלי בביתא דלא נשיב זיקא, אי משיך נהוריה (והנר אינו נכבה) נידע דמסיק שתיה,

ומאן דבעי נעביד עיסקי ובעי דנידע אי מצלח עיסקי אי לא, נירבי תרנגולא, (יגדל תרנגולת) אי שמין ושפר, נידע דמצלח,

האי מאן דבעי ניפוק באורחא, ובעי דנידע אי הדר לביתיה, ניעול ניקום (יכנס ויעמוד) בביתא דבהתא (חשוך במקצת) אם חזי, בבואה לבבואה דבבואה (יראה את צל צילו) נידע דאתי לביתיה,

ולאו מילתא היא, דילמא חלשא דעתיה ומתרע מזליה,

כתב רש"י, דלא ליעביד איניש הכי, דלמא הוי סימנא בישא, ומצער נפשיה ומיתרע מזליה, ע"כ,

מבואר, דע"י חלישות הדעת של אדם וצער בנפשו, יכול מזלו להרע, כאומרז"ל דילמא חלשא דעתיה ומתרע מזליה,

למעלה ולמטה על זה הדרך תמים תהיה אם תהיה עם ה', או על זה הדרך תמים תהיה כשאתה עם אלקיך, ע"כ

קושיא בדברי האוה"ח הק'

בדברי האוה"ח בפרשתנו, מבואר, כי מזלו של אדם ישתנה רק כאשר יגיע לשלימות מוחלטת בתורה ללמוד וללמד, לשמור מכל מצוות ל"ת ולעשות כל מצוות עשה,

וקשה, הרי הכתוב (קהלת פרק ז' כ') אומר "כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא", א"כ אין לאדם אפשרות להגיע אל שישתנה מזלו,

איך יפרש האוה"ח הק' שע"י זכות גדול יש לשנות המזל

גם יש לדעת באיזה דרך ישכון אור החיים הק' לבאר את דברי התוס' כי ע"י זכות גדול **ישתנה המזל**, האם נדחוק לפרש כי זכות גדול הכוונה להגיע לשלימות השלם כאברהם אבינו, **שהתעצם בשלימות** בעבודת ה' ונשתנתה גזירתו ונתהפך מזלו, והיו לו בנים, כפירוש האוה"ח עה"כ (דברים ח' א') "כל המצוה" וגו', אך קשה כי אין אדם בארץ אשר לא יחטא,

וצריך לבאר דברי הקדוש אם אין כלל אפשרות לשנות את המזל.

בדרשות הר"ן (הדרוש השמיני בשליש התחתון של המאמר השמיני, עמוד קל"ו בהוצאת מכון שלם תשל"ז), מאריך מאוד בביאור ענין המזל והשתנותו.

* * * * *

כיצד מברכין ברכת "מזל טוב" הרי המזל נקבע בשעת הלידה ואינו משתנה

מפרשתנו למדנו כי נתן הקב"ה כח בידי איש ישראל לברך את רעהו

כתיב (דברים י"א כ"ו) "ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה" וגו',

אוצר של יראת שמים שנאמר (ישעיהו ל"ג ו')
"יראת ה' היא אוצרו",

ביאור הכתוב והבאתם את המעשר אל בית האוצר

אפשר לומר, דלפי שהמעשר מביא לידי יראת שמים, כמבואר בתוסי' עה"כ במעשר "למען תלמד ליראה",

ואוצרו של הקב"ה הוא אוצר של יראת שמים, כדכתיב "יראת ה' היא אוצרו", ולכך מרמז הכתוב "הביאו את כל המעשר אל בית האוצר".

שהיו מביאים **המעשר** שמביא ליראת שמים, אל **האוצר**, שהוא אוצר של יראת שמים.

וזהו, הביאו את כל המעשר אל בית האוצר,

* * * * *

ביאור אין מזל לישראל בדרך האבן עזרא ובדרך המהרש"א

כתב האבן עזרא, (שמות פרק לג פסוק כא) **לבאר הכתוב** (דברים פרק ד י"ט) "פן תשא עיניך השמימה וראית את השמש ואת הירח ואת הכוכבים כל צבא השמים ונדחת והשתחווית להם ועבדתם, אשר חלק ידוד אלקיך אתם לכל העמים", "ואתכם לקח ידוד להיות לו לעם נחלה כיום הזה",

וכך כתב, ודע, כי כל הצמחים, והחיים בארץ, והעוף והבהמה והחיה והרמש, וכל אדם, **קשורים בארבעים ושמונה צורות הגלגל**, וזהו אשר חלק ד' אלקיך אותם **לכל העמים**, ועליהם כתוב, (תהלים פרק קמח ה) "כי הוא צוה ונבראו, ויעמידם לעד לעולם חוק נתן ולא יעבור" רק נבראו ככה בעבור המקבלים.

המשרתים אינם יכולים לשנות דרכם

והנה לא יוכלו המשרתים לשנות דרכם, ושיעבור אחד מהם החק שנתן לו השם. גם כל צבא השמים והשפלים יקבלו מהם כפי מתכונתם, על כן לא ייטיבו ולא ירעו. והנה

ביאור הכונה בברכת מזל טוב

וזה שמברכין ברכת "מזל טוב", אין הכוונה שישתנה המזל מרע לטוב, שהוא דבר שאי אפשר, אלא הכוונה שהמזל לא יורע ע"י חלישות הדעת של האדם, וע"י שמברכים

אותו משתתפים בשמחתו ולא תחלש דעתו, דצא וחשוב באדם המזמין לשמחה, ולו יצוייר שאף אחד לא ישתתף, בודאי תחלש דעתו מאוד, וע"י שמשתתפים בשמחתו, הדבר משמחו שלא תחלש דעתו ולא יתרע מזלו, וכאומר לבעל השמחה, הריני משתתף בשמחתך, שמולך יהיה טוב ולא יורע, ע"י צער ועגמני"פ.

* * * * *

הלימוד ממעשר להגיע לאוצר של יראת שמים

כתיב (דברים י"ד כ"ג) "עשר תעשר" וגו', "ואכלת לפני ידוד אלקיך" וגו', "למען תלמד ליראה את ידוד אלקיך",

איתא בגמרא (בבא בתרא כ"א ע"א) ולמדתם אותם, התקינו שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בירושלים, מאי דרוש (ישעיהו ב' ג') "כי מציון תצא תורה, ודבר ה' מירושלים",

כתבו התוס' (בבא בתרא כ"א ע"א ד"ה כי מציון תצא תורה) לפי שהיה רואה קדושה גדולה, וכהנים עוסקים בעבודה, היה מכוון לבו יותר ליראת שמים וללמוד תורה, כדדרשי' בספרי, למען תלמד ליראה וגו', גדול מעשר שני שמביא לידי תלמוד, לפי שהיה עומד בירושלים עד שיאכל מעשר שני שלו, והיה רואה שכולם עוסקים במלאכת שמים ובעבודה, היה גם הוא מכוון ליראת שמים ועוסק בתורה, עכ"ל התוס',

אוצרו של הקב"ה הוא יראת שמים

כתיב (מלאכי ג' י'), הביאו את כל המעשר אל בית האוצר, **איתא בגמרא** (ברכות ל"ג ע"ב) אין לו להקדוש ברוך הוא בבית גזיו אלא

בכה רבן יוחנן בן זכאי ואמר: אשריכם ישראל, בזמן שעושין רצונו של מקום - אין כל אומה ולשון שולטת בהם, ובזמן שאין

עושין רצונו של מקום - מוסרן ביד אומה שפלה, ולא ביד אומה שפלה אלא ביד בהמתן של אומה שפלה.

כתב המהרש"א (כתובות דף ס"ו עמוד ב' ד"ה אשריכם ישראל בזמן שאתם עושין רצונו של מקום),

אמר אשריכם על שני הצדדים כי באמת שני ההפכיות הם למעלות ישראל **כי כל אומה ואומה יש לה שר ומזל בשמים משא"כ ישראל,**

שאין להם שום מזל אבל הם חלק ה' כי יעקב חבל נחלתו, **וע"כ כשעושין רצונו** הם למעלה מכל האומות ושריהם כמ"ש הבט נא השמימה וגו' שדרשו שהוציא את אברהם החוצה למעלה מכל צבא השמים דאין הבטה אלא מלמעלה למטה,

אבל כשאין עושין רצונו כו' הקדוש ברוך הוא מסלק שכינתו מהם והרי הם שפלים ונבזים מכל האומות שיש להם שר ומזל, **ולישראל אין שר ומזל,**

מבואר בדברי המהרש"א, כי ח"ו בזמן שאין עושין וכו', הרי מסלק שכינתו ואין להם מזל,

שאלתי את הרב החסיד ר' אליעזר דוד פרידמן שליט"א

האם דברי המהרש"א שאומר שבזמו שאין וכו' אינם נשלטים ע"י המזל, מוקשים מדברי האבן עזרא שאומר שבשעה שאין עושין ח"ו הרי הם נשלטים ע"י המזל,

והשיב לי כי אין זה קשיא, מכיוון והמהרש"א יכול לחלוק על האבן עזרא.

* * * * *

אם אין אתה מפריש מעשר יהיה המעשר לעשיו הרשע

המשתחוה למלאכת השמים לא יועילו לו, כי אם מה שנגזר עליו **כפי מערכת כוכבי מולדתו**

כן יקרנו, חוץ אם ישמרהו כח העליון יותר מכח הכוכבים, שיהיה דבק בו, אז ינצל מהגזרות.

ובעבור זה אמר השם, אחרי (דברים ד' י"ט) אשר חלק ידוד אלקיך אתם לכל העמים",

"ואתכם לקח ידוד להיות לו לעם נחלה כיום הזה", כדכתיב (ירמי' נא, יט). **"ככה לא כאלה חלק יעקב,** כי יוצר הכל הוא" וזהו (שמות לג טז) **"ונפלינו אני ועמך"**

בני ישראל אינם מסורים לממשלת המערכת

וזהו שאמרו חז"ל (שבת קנו, א; נדרים לב, א), **אין מזל לישראל,** כל זמן שהם שומרי התורה. **ואם לא ישמרוהו ישלוט בהם המזל** כאשר הוא מנוסה, והיודעים חכמת המזלות יודו כן.

מבואר בדברי האבן עזרא, כי אין מזל לישראל הוא כשישמרו את התורה, ואם ח"ו לאו הם נשלטים ע"י המזל,

דברי המהרש"א מנוגדים לדברי האבן עזרא

איתא בגמרא (כתובות דף סו עמוד ב') מעשה ברבן יוחנן בן זכאי שהיה רוכב על החמור והיה יוצא מירושלים, והיו תלמידיו מהלכין אחריו. ראה ריבה אחת שהיתה מלקטת שעורים מבין גללי בהמתן של ערביים, כיון שראתה אותו נתעטפה בשערה ועמדה לפניו, אמרה לו: רבי, פרנסני! אמר לה: בת, מי את? אמרה לו: בת נקדימון בן גוריון אני. אמר לה: בת, ממון של בית אביך היכן הלך? אמרה לו: רבי, לא כדין מתלין מתלא בירושלים מלח ממון חסר? ואמרי לה חסד. ושל בית חמיך היכן הוא? אמרה לו: בא זה ואיבד את זה.

אמרה לו: רבי, זכור אתה כשחתמת על כתובתי? אמר להן לתלמידיו: זכור אני כשחתמתי על כתובתה של זו, והייתי קורא בה אלף אלפים דינרי זהב מבית אביה חוץ משל חמיה.

היענה ואת התחמס ואת השחף ואת הנץ למינהו",

יש לתת טעם, למה אמרה תורה רק בעורב, לשון ריבוי כל עורב, משא"כ בפסוק שלפניו ובפסוק שלאחריו, שכתוב רק למינה ולמינהו ללא שאמר כל,

הרמז בריבוי כל עורב שכל מין מוצא את מינו

איתא בגמרא (ב"ק צ"ב ע"ב), א"ל רבא לרבה בר מרי, מנא הא מילתא דאמרי אינשי, מטייל ואזיל דיקלא בישא גבי קינא דשרכי (דרך דקל רע ליגדל בצד אילן סרק, רש"י)

אמר ליה, דבר זה כתוב בתורה, שנוי בנביאים, ומשולש בכתובים, ותנן במתניתין, ותנינא בברייתא,

כתוב בתורה, דכתיב (בראשית כ"ט ח') "וילך עשו אל ישמעאל",

שנוי בנביאים, דכתיב (שופטים י"א ג') "ויתלקטו אל יפתח אנשים רקים ויהיו עמו",

ומשולש בכתובים, דכתיב (בספר בן סירא י"ג), "כל עוף למינו ישכון, ובני אדם לדומה לו",

תנן במתניי, (כלים י"ב ב') כל המחובר לטמא טמא, כל המחובר לטהור טהור,

ותנינא בברייתא, (חולין ס"ה ע"א), רבי אליעזר אומר לא לחנם הלך זרזיר אצל עורב אלא מפני שהוא מינו, ע"כ,

לפי"ז אפשר לפרש הריבוי כל שבעורב

אפשר לומר, דלפיכך בעורב דייקא נאמר כל, כי כאן רמזה תורה למה שלמדו מהעורב, שכל מין מוצא את מינו, והדומה הולך לדומה,

יש לעיין אם ספר בן סירא הוא מן הכתובים

כתבו התוס', בד"ה משולש בכתובים - כל עוף כנף למינהו ישכון, ובני אדם לדומה לו", אין זה מקרא בכל התורה, ושמה בספר בן סירא הוא, וכן "סלסלה ותרוממך ובין נדיבים תושיבך", ע"כ,

איתא בגמרא (בבא בתרא י" ע"א) דרש ר"י ברבי שלום, כשם שמזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה, כך חסרונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה, זכה (ישעיהו נ"ח ז') "הלא

פרוס לרעב לחמך", לא זכה "ועניים מרודים תביא בית",

כתב המהרש"א, דעניים מרודים תביא בית זה חיל המלך, כי הא (בבא בתרא י" ע"א) דבני אחתיה דרבן יוחנן בן זכאי, חזא להו בחילמא, דבעו למיחסר שבע מאה דינרי,

עשינהו (שכנעם), שקל מינייהו לצדקה, פוש גבייהו שיבסר דינרי, (נשאר אצלם שבעה עשר דינרים), כי מטא מעלי יומא דכיפורי, שדור דבי קיסר נקטינהו, אמר להו רבן יוחנן בן זכאי לא תדחלו, שיבסר דינרי גביכו, שקלינהו מיניכו, אמרי ליה מנא ידעת, אמר להו, חלמא חזאי לכו, א"ל, ואמאי לא אמרת לן דניתבינהו, אמר להו, אמינא, כי היכי דתעבדו מצוה לשמה, ע"כ,

מבואר, דכאשר זוכים נותנים ההוצאה לצדקה, ואם ח"ו אין זוכים, בא חיל המלך ללקחם, ואפשר, דלכך כיוונו התוס' בפירושם, דלהלן,

פירוש התוספות שהיוצא השדה הוא עשיו הרשע

וכך פירשו התוס', (תענית ט' ע"א בד"ה עשר תעשר) את הכתוב (דברים י"ד כ"ב) "עשר תעשר את כל תבואת זרעך היצא השדה שנה שנה", וכ"כ התוספות, וה"ר נתן האופניא"ל פירש, "היוצא מן השדה", כלומר, ואם לאו, שאין אתה מפריש העישור, יהיה לאותו היוצא לשדה, דהיינו עשו הרשע, כלומר שיקחוהו העובדי כוכבים, עכ"ל התוס'.

* * * * *

אמר המליץ כל עורב למינו ערב וטמא טמא יקרא ובספר בן סירא כל עוף למינו ישכון ובני אדם לדומה לו

כתיב (דברים י"ד י"ג), "והראה ואת האיה והדיה למינה, ואת כל ערב למינו, ואת בת

כתב בספר מבחר הפנינים (לרבינו ידעיה הפניני פרק מ"ב אות כ"ח), כתב, ואמר החכם, כשתשאל על אדם תשאל מי רעהו, כי כל אדם יעשה מעשה רעהו,

* * * * *

למה תלמד ליראה רק בשבת ויו"ט

במשך חכמה מבאר למה בשבתות ויו"ט דייקא

כתב המשך חכמה (דברים י"ד כ"ג), וז"ל, **איתא בגמרא** (יבמות צ"ג ע"א), כתיב (דברים י"ד כ"ג), "למען תלמד ליראה את ד' אלדיך כל הימים", **אלו שבתות ויו"ט**, ע"כ,

והוא כמו שכתבו בתוס' (פרק לא יחפור ב"ב כ"א ד"ה כ), שהמעשר מביא לידי יראה, לפי שהיה עומד בירושלים כו' והיה רואה שכולן עוסקים במלאכת שמים ובעבודה, גם הוא היה מכוון לייש ועוסק בתורה,

אמנם, מן הכהנים וכן בעלי משמר שפניסתם מצויה, לא יקבל תוכחה, משום שהוא טרוד בעבודתו ומלאכתו להביא טרף לביתו,

אמנם בשבת ויו"ט שהוא פנוי ממלאכתו, אז ילמד מהכהנים לעסוק בתורה ועבודת ד'. ויעוין תנדב"א פ"א ודו"ק, עכ"ל.

* * * * *

לפי"ז יש לעיין בכוונת הגמרא **משולש בכתובים** שהכוונה לספר **בן סירא**, ולא לאחד מכ"ד ספרי הקודש,

בעניין בן סירא, **עיין בש"ס שוטנשטיין**, ב"ק צ"ב ע"ב, ובמסכת בבא קמא ק' ע"ב, שמביא אריכות

* * * * *

כשתשאל על אדם שאל מי רעהו, כי כל אדם עושה כמעשה חבירו,

איתא בגמרא (ב"ק צ"ב ע"ב), א"ל רבא לרבה בר מרי, מנא הא מילתא דאמרי אינשי, "מטייל ואזיל דיקלא בישא גבי קינא דשרכי" (דרך דקל רע ליגדל בצד אילן סרק, רש"י),

כתב המהרש"א, (ב"ק צ"ב ע"ב ד"ה מטייל ואזיל דיקלא), מכיון והאדם עץ השדה, **ועץ הדקל הוא המשובח שבעצים**, כדאיתא בכתובות ע"ט, ובתוס' שם, ד"ה אילני, וכאשר הוא מתחבר לטמא, הוא לומד מדרכו, עכתו"ד המהרש"א,

וראוי ללמוד בק"ו ומה אם המשובח שבעצים כשמתחבר לטמא הוא לומד מדרכו כמה יש להתרחק מן הרע ומן הדומה לו, כדלקמן,

כתב הרמב"ם (פרק ו' מהלכות דעות), דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר ריעיו וחבריו, ונוהג במנהג אנשי מדינתו. **עכ"ל הרמב"ם**,

איתא בספר חסידים, לרבי יהודה החסיד (אות ש"ן), כשתשאל על אדם שאל מי רעהו, כי כל אדם עושה כמעשה חבירו, על כן כשתהיה בתוך עם, תתרעע לטוב שבהם, ואל תתרעע לרע, פן תרע כמוהו, **עכ"ל ספר חסידים**,

כתב החיד"א (בפירוש אזולאי על ספר חסידים אות ש"ן), במ"ש "כשתשאל על אדם שאל מי רעהו", כתב, כיוצא בדבר אמרו רבותינו ז"ל "לא לחנם הלך זרזיר אצל עורב אלא מפני שהוא מינו", וכה אמר המליץ, "כל עורב למינו ערב, וטמא, טמא יקרא",

להערות הארות ולקבלת העלון
ניתן לפנות אל "מכון פאר"
רח' חזון איש 2 בני ברק
פקס 03-6161777
מייל y0527616166@gmail.com
נייד 0527-616166